

Кириленко О.П.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
Тернопільського національного
економічного університету

Козак Г.І.,

викладач-стажист кафедри фінансів
Тернопільського національного
економічного університету

ЗАХИСТ ПЕНСІЙНИХ НАКОПИЧЕНЬ У КОНТЕКСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

Досліджено систему захисту пенсійних накопичень учасників недержавних пенсійних фондів. Розглянуто особливості здійснення інвестиційної діяльності цими фондами та механізми захисту пенсійних активів. Запропоновано комплекс заходів щодо посилення гарантій збереження і примноження пенсійних накопичень недержавних пенсійних фондів.

The article presents the investigation of protection system of pension savings of private pension funds. The features of the investment activity of the private pension funds and mechanisms to protect pension assets are considered. The complex of measures to strengthen guarantees to preserve and augment pension savings of private pension funds is proposed.

Ключові слова: недержавний пенсійний фонд, гарантії захисту пенсійних накопичень, пенсійні активи.

Реформування пенсійної системи в Україні — складний, багатогранний і комплексний процес, що передбачає не лише усунення окремих недоліків, а й зміну способу функціонування системи загалом для гарантування належного рівня соціального захисту осіб пенсійного віку. В цьому аспекті головним інструментом досягнення балансу інтересів між державою та громадянами у сфері їх пенсійного забезпечення визначено побудову трирівневої пенсійної системи. Водночас в умовах кризи солідарної системи й фактичної відсутності обов'язкового накопичувального пенсійного страхування особлива увага в соціальному захисті пенсіонерів має приділятися можливостям недержавного пенсійного забезпечення.

Третій рівень пенсійної системи для нашої країни є зовсім новим напрямом соціального й фінансового захисту населення. Лише з ухваленням у 2003 р. Закону України “Про недержавне пенсійне забезпечення” розпочалися розбудова системи недержавних пенсійних фондів (*дали* — НПФ) та активізація інтересу громадськості до їхньої діяльності. Значущість саме таких фондів визначається їхньою спроможністю бути вагомим джерелом підтримки соціальних стандартів та одночасно — акумулятором внутрішніх інвестиційних ресурсів для прискореного розвитку національної економіки й подальшого економічного зростання. Разом із тим процес створення й розвитку НПФ у країні сьогодні дещо уповільнюється.

Основною причиною цього, поряд із недостатнім ступенем макроекономічної стабільності держави, низьким рівнем капіталізації фондів і доходів населення, нерозвиненістю фондового ринку, є проблема захисту пенсійних накопичень і відновлення довіри громадян до фінансових установ такого типу. Зазначені й інші проблеми в умовах пенсійних реформувань потребують негайного розв'язання, що підтверджує актуальність наукових пошуків у цій сфері.

Теоретико-методологічні положення й організаційно-економічні механізми функціонування НПФ постійно перебувають у колі інтересів науковців і практиків. Вивченню питань розвитку НПФ в Україні присвячено праці таких учених, як А. Бахмач, Н. Версаль, Д. Леонов, Е. Лібанова, Л. Ткаченко, В. Толуб'як, А. Федоренко.

Метою статті є обґрунтування системи гарантій захисту пенсійних накопичень громадян у процесі інвестиційної діяльності НПФ як необхідної передумови й інструменту стимулювання подальшого розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Необхідність розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) в нашій країні обумовлюється, зокрема:

- кризою перерозподільчої пенсійної системи і, як наслідок, неспроможністю забезпечення належного розміру пенсії в солідарній пенсійній системі (рівень заміщення пенсією заробітної плати становить менше 50 %);

- дефіцитом довгострокових фінансових ресурсів у економіці, тому використання інвестиційного потенціалу НПФ сприятиме розвитку фінансового ринку і стане стимулом економічного зростання країни;

- необхідністю посилення особистої відповідальності громадян за рівень власного добробуту шляхом формування додаткових джерел фінансового забезпечення в старості.

Отже, ефективність розвитку НПФ включає як соціальні, так і економічні аспекти. У соціальному аспекті накопичувальні пенсійні механізми гарантують і надають додаткове фінансове забезпечення особам, які досягли пенсійного віку; крім того, існує можливість інвестування пенсійних активів у сферу соціального розвитку. В економічному аспекті за рахунок формування й інвестування пенсійних накопичень НПФ виступають каталізаторами розвитку вітчизняної економіки.

Чи не найважливішим питанням не лише у функціонуванні НПФ, а й реалізації пенсійної реформи загалом, є проблема захисту пенсійних накопичень громадян. Адже хоча НПЗ і є так званим антикризовим елементом пенсійної системи, що зумовлюється його незалежністю від демографічних тенденцій, накопичувальні пенсійні системи є найбільш вразливими до впливу змін економічної кон'юнктури й фінансових чинників, унаслідок чого існує ризик втрати і знецінення активів.

Результати досліджень суспільної думки показують, що українські громадяни більше довіряють державним фінансовим установам, ніж приватним. Так, найбільшою довірою користується Пенсійний фонд України, на другому місці —

державні банки; приватним банкам довіряють близько 15 % громадян, страховим компаніям — 11 %, інвестиційним фондам — 6 %, НПФ довіряють лише 5 % респондентів. У зв'язку з цим одним із актуальних питань, пов'язаних із реалізацією потенціалу НПЗ, є проведення ефективної роз'яснювальної роботи серед населення й відновлення довіри громадян. Здійснити це майже неможливо за відсутності належної системи захисту пенсійних активів¹.

Виходячи з цього, головною метою системи гарантування збереження і прирощення пенсійних накопичень мають бути:

- забезпечення реалізації права громадян на обсяг пенсійних виплат, що відповідає сумі накопичених внесків та інвестиційного доходу від їх інвестування;
- забезпечення суб'єктами інвестування дохідності пенсійних накопичень не нижче розміру, який гарантує збереження їхньої купівельної спроможності.

Розглянемо, наскільки реалізовано такі вимоги у вітчизняному законодавстві. У цілому законодавчо встановлені гарантії захисту прав учасників НПФ можна систематизувати відповідно до етапів життєвого циклу фонду. Повну їхню характеристику наведено на рис. 1.

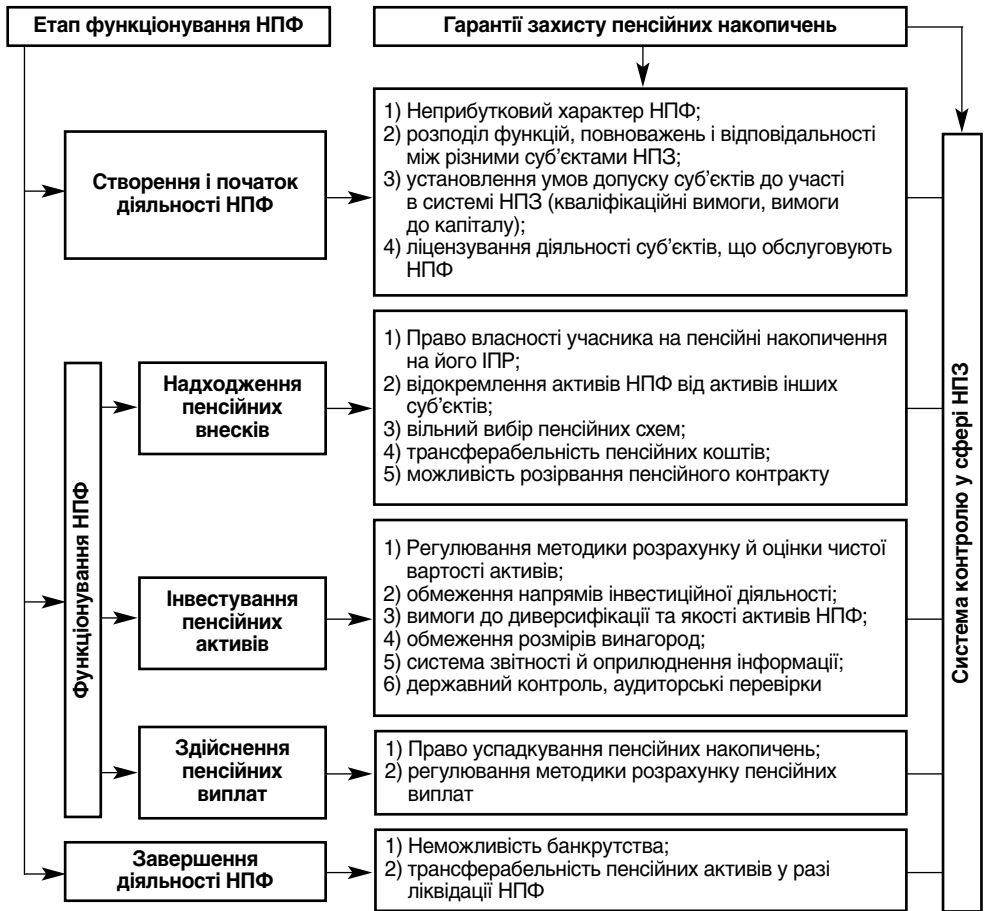
Захист пенсійних накопичень на майбутню недержавну пенсію залежить від низки механізмів та їх ефективної взаємодії: починаючи з чіткого розподілу повноважень і високих кваліфікаційних вимог до компаній, що обслуговують НПФ, і закінчуючи вимогами щодо цільового й ефективного використання пенсійних коштів. В Україні захист прав учасників НПФ законодавчо регламентовано на всіх етапах функціонування фонду. Отже, враховуючи, що формування й розширене відтворення пенсійних активів здійснюється саме на етапі інвестиційної діяльності НПФ, детальніше проаналізуємо існуючий тут механізм збереження пенсійних активів.

Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення”² встановлює безумовне право власності учасника НПФ на пенсійні заощадження, що обліковуються на його індивідуальному пенсійному рахунку (ІПР). З моменту зарахування внеску на ІПР учасника гроші стають його власністю, розпоряджатися якою ніхто інший права не має. Важливою перевагою недержавних пенсійних фондів є те, що в разі незадоволення роботою фонду його учасник має можливість у будь-який момент перевести свої накопичення до іншого недержавного пенсійного фонду, тобто виконується вимога трансферабельності пенсійних ресурсів.

Управління пенсійними активами НПФ жорстко регулюється державою. Кожна юридична особа, що здійснює обслуговування НПФ, відповідає своїм майном перед пенсійним фондом за збереження й цільове використання належних учасникам пенсійних накопичень. До того ж усі структури недержавного

¹ Пенсійна реформа в Україні: дослідження суспільної думки 2010: [Електр. ресурс]. — http://www.finrep.kiev.ua/download/pension_survey_22jul2010_ua.pdf.

² Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.06.2003 № 1057-IV: [Електр. ресурс]. — <http://zakon.rada.gov.ua>.

Джерело: складено на основі Закону України “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 09.06.2003 № 1057-IV: [Електр. ресурс]. — <http://zakon.rada.gov.ua>.

Рис. 1. Гарантії захисту пенсійних накопичень громадян у НПФ

пенсійного забезпечення підлягають обов'язковій аудиторській перевірці не рідше ніж раз на рік. Пенсійні активи, які накопичуються у НПФ, можуть бути використані виключно для цілей інвестиційної діяльності фонду, виконання зобов'язань перед його учасниками та оплати витрат, пов'язаних із обслуговуванням фонду. Використання пенсійних активів для інших цілей заборонено.

Прозорість діяльності НПФ забезпечується шляхом запровадження систем обов'язкової звітності й оприлюднення інформації про діяльність фонду. На вимогу його учасника адміністратор фонду зобов'язаний надавати виписку з його індивідуального пенсійного рахунку, при цьому лише один раз на рік — безоплатно. Для учасників фонду, які отримують пенсійні виплати, у виписці додатково безоплатно надається інформація про загальний обсяг і розмір щомісячних виплат, а також залишку на індивідуальному пенсійному рахунку (в разі

здійснення пенсійної виплати). Не менш важливим є право представників учасників фонду бути задіяними в його поточній діяльності через присутність у визначених законодавством випадках на засіданнях ради фонду — єдиного органу управління, який приймає рішення з основних питань роботи НПФ.

У разі зменшення протягом року чистої вартості одиниці пенсійних активів фонду більше ніж на 20 % зберігач повинен повідомити про це раду пенсійного фонду, Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку та Національну комісію, що здійснює регулювання ринків фінансових послуг України³.

До недержавного пенсійного фонду не застосовується законодавство про банкрутство. І хоча всі інші інститути інфраструктури (адміністратор, компанія з управління активами (КУА), зберігач) цілком підпадають під цю процедуру, законодавчо регламентовано принцип розмежування й відокремлення активів пенсійного фонду від активів його засновників і роботодавців — платників фонду, адміністратора, компаній з управління активами, страхових організацій — із метою захисту активів пенсійного фонду від нецільового використання. В разі ліквідації НПФ пенсійні кошти учасників, згідно з їхніми письмовими заявами, переводять до інших фондів, страхових організацій або до банків на депозитні рахунки.

Водночас, якщо загальні права громадян у системі НПЗ законодавчо закріплені, вимоги щодо забезпечення суб'єктами інвестування належної дохідності пенсійних накопичень фактично не реалізовано. Зокрема, базовим законом заборонено встановлення мінімально гарантованої норми прибутку за будь-якою пенсійною схемою. Виходячи з цього, ніхто з учасників недержавних пенсійних фондів не застрахований від можливого знецінення пенсійних активів або ж отримання від'ємної прибутковості їх інвестування.

Діяльність НПФ має довгостроковий характер, тому фонди змушені діяти в умовах невизначеності настання певних непередбачуваних подій. При цьому існує ризик невиконання своїх зобов'язань перед учасниками, що може мати серйозні наслідки як для самого фонду та його учасників, так і для економіки країни та суспільства, оскільки стосується найбільш соціально незахищеної категорії населення — пенсіонерів. Науковці головною причиною невиконання зобов'язань пенсійним фондом перед учасниками вважають групу інвестиційних ризиків, до якої можна віднести ймовірність настання таких небажаних подій, як недоотримання очікуваної (бажаної) інвестиційної дохідності та зниження поточної ліквідності інвестиційного портфеля фонду.

Недержавні пенсійні фонди як інституціональні інвестори насамперед захищені у прогнозованості цінової динаміки й надійності фінансових інструментів. Тому кількість інструментів, що можуть бути об'єктами інвестування пенсійних коштів, на сьогодні є доволі обмеженою: з одного боку — законодавчими вимогами, із другого — реаліями функціонування фондового ринку України.

³ Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.06.2003 № 1057-IV: [Електр. ресурс]. — <http://zakon.rada.gov.ua>.

Розглянемо напрями зниження інвестиційного ризику в діяльності пенсійних фондів, основними з яких є вдосконалення правових засад інвестування пенсійних коштів та примусова диверсифікація їхніх активів.

Законодавство передбачає такі напрями формування пенсійних активів:

1) активи у грошових коштах;

2) активи в цінних паперах:

— цінні папери, погашення й отримання доходу за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів АРК, місцевими радами;

— акції та облігації українських емітентів (у т. ч. іпотечні), які відповідно до законодавства пройшли лістинг на фондовій біржі, що відповідає встановленим вимогам;

— цінні папери, погашення й отримання доходу за якими гарантовано урядами іноземних держав;

— облігації іноземних емітентів із відповідним інвестиційним рейтингом;

— акції іноземних емітентів, що перебувають в обігу на організованих фондових ринках і пройшли лістинг на одній із таких фондових бірж, як Нью-Йоркська, Лондонська, Токійська, Франкфуртська, або в торговельно-інформаційній системі НАСДАК;

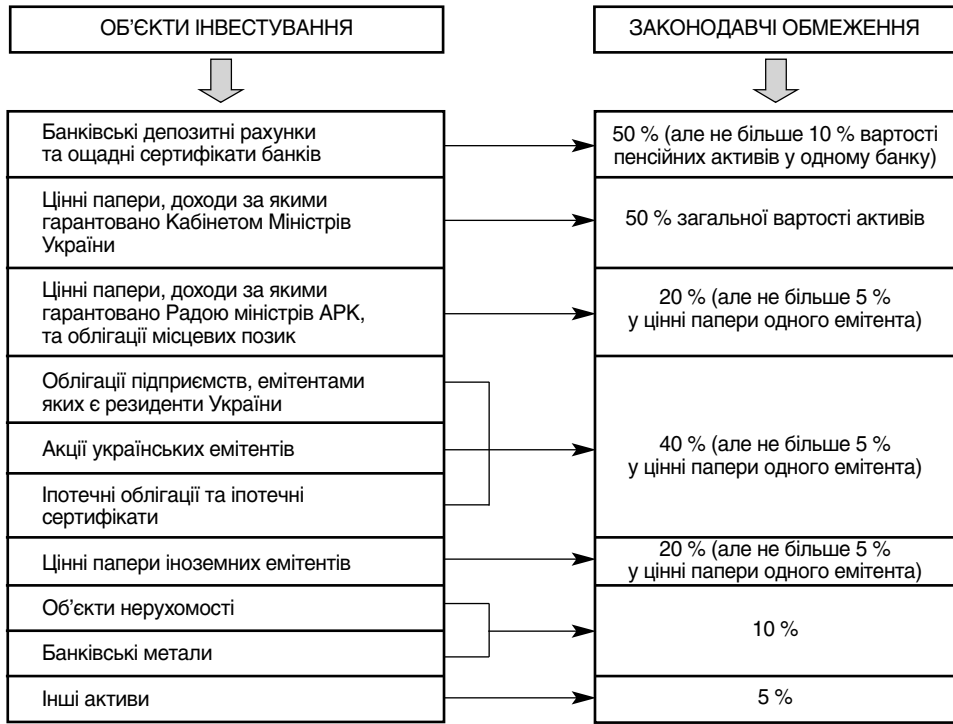
3) інші активи згідно із законодавством (валюта, банківські депозитні рахунки, об'єкти нерухомості, банківські метали тощо)⁴.

Таким чином, активи недержавного пенсійного фонду обов'язково диверсифікуються, тобто розподіляються між різними фінансовими інструментами та емітентами, що надає можливість зменшити ризики негативного впливу кожного з них на дохідність і загальний стан пенсійних активів у цілому. Законодавчі обмеження на структуру інвестування активів НПФ наведено на рис. 2.

Зауважимо також, що у профільному законі чітко прописано норму, яка забороняє НПФ здійснювати інвестиції в цінні папери, емітентами яких є зберігач, особи, що здійснюють управління пенсійними активами, адміністратор, аудитор та особи, які надають консультаційні, агентські або рекламні послуги, з якими пенсійним фондом укладено відповідні договори, та їхні пов'язані особи, засновники пенсійного фонду; цінні папери, які не пройшли лістинг фондової біржі; цінні папери, емітентами яких є інститути спільного інвестування; векселі та похідні цінні папери.

Довгостроковість інвестицій, консервативний підхід до формування активів спонукають НПФ особливо уважно вивчати не лише технічні (ліквідність, волатильність), а й фундаментальні параметри розвитку ринку. Зрозуміло, що активи фонду повинні бути представлені ліквідними, надійними й дохідними складовими. Водночас, на відміну від ринків розвинутих держав, в Україні НПФ обмежені у виборі складу своїх пенсійних активів, що пов'язано з відставанням розвитку ринку капіталу від потреб інституційних інвесторів.

⁴ Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.06.2003 № 1057-IV: [Електр. ресурс]. — <http://zakon.rada.gov.ua>.

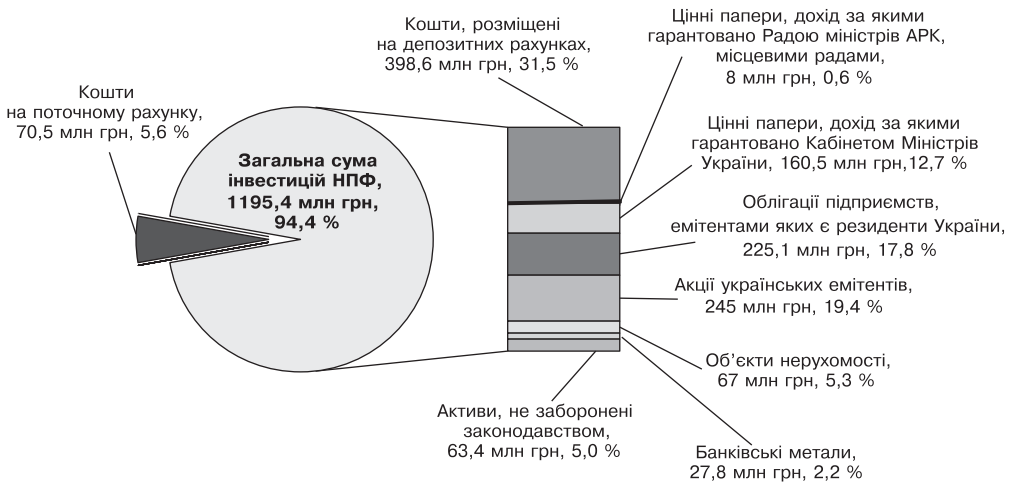
Джерело: складено на основі Закону України “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 09.06.2003 № 1057-IV: [Електр. ресурс]. — <http://zakon.rada.gov.ua>.

Рис. 2. Законодавчі обмеження напрямів інвестування пенсійних активів НПФ

Упродовж першого півріччя 2011 р. переважними напрямками інвестування пенсійних активів були: депозити в банках (31,5 % інвестованих активів), акції українських емітентів (19,4 %), облігації підприємств — резидентів України (17,8 %) та цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (12,7 %) (рис. 3). Вкладення коштів пенсійних накопичень передусім у банківські депозити є тимчасовою інвестиційною стратегією, оскільки пов'язане зі зниженням процентних ставок у міру стабілізації банківської системи поряд із порівняно високими ризиками в період фінансової кризи.

Загальна сума доходу, отриманого від інвестування пенсійних активів, на 01.07.2011 становила 511 млн грн, або 50,6 % обсягу залучених внесків, і протягом II кварталу 2011 р. зросла на 22,1 млн грн, або на 4,5 %. Наразі істотним фактором, що стримує зростання інвестиційного доходу НПФ, є незначний обсяг залучених пенсійних внесків багатьох НПФ для забезпечення можливості здійснення ефективної диверсифікації пенсійних активів.

Особливості інфляційних процесів в Україні та системні ризики, притаманні вітчизняній фінансовій сфері, ускладнюють інвестування й адміністрування

Джерело: Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за I півріччя 2011 року: [Електр. ресурс]. — <http://www.dfp.gov.ua>.

Рис. 3. Структура інвестованих пенсійних активів НПФ

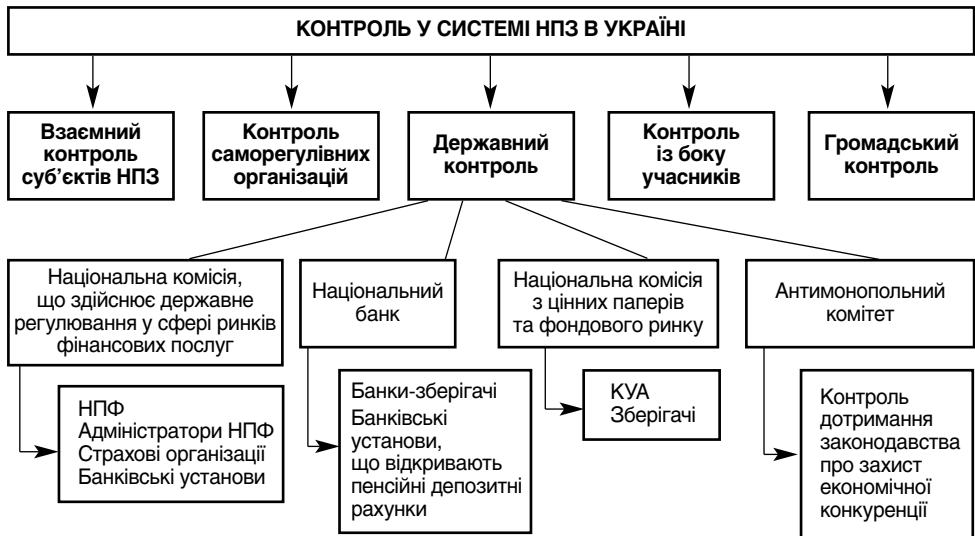
пенсійних внесків. Недержавні пенсійні фонди мають змогу не відображати зменшення ринкової вартості активів на індивідуальних накопичувальних рахунках учасників. Це означає, що сума коштів, яка обліковується на індивідуальних пенсійних рахунках, може відрізнятись від фактичної сукупної ринкової вартості пенсійних активів. Використання такого методу оцінки вартості активів у пенсійній системі є унікальним для нашої країни, унаслідок чого фінансовий стан НПФ може виявитися набагато гіршим, ніж ті зміни в сумі коштів на рахунках, які учасники фонду можуть фактично бачити⁵.

Зважаючи на масштабність і довготривалість перебування пенсійних ресурсів у розпорядженні НПФ та існуючий рівень управління пенсійними активами, гарантії збереження й розширеного відтворення пенсійних активів є слабкою ланкою в теоретичних розрахунках результатів інвестиційної діяльності. Тому для успішного запровадження пенсійної реформи в Україні вирішальним є вдосконалення державного регулювання й нагляду за системою НПЗ і вжиття додаткових заходів для забезпечення дієвого контролю в цій сфері.

Світова практика пропонує два основних варіанти налагодження системи державного контролю розвитку недержавного пенсійного забезпечення. Відповідно до першого НПЗ виступає як саморегулююча система, тому потребує лише мінімального втручання держави. Цілком зрозуміло, що такий підхід можуть дозволити собі лише країни з розвинутою ринковою економікою. Другий варіант передбачає застосування державою системи повного багатоступеневого контролю й надання гарантій щодо ефективної діяльності НПФ із метою унеможливлення

⁵ Альошина Л.Є., Бородіна Н.З. Діяльність недержавних пенсійних фондів на фінансовому ринку // Науковий вісник НЛТУ України. — 2011. — Вип. 21.8. — С. 316—321.

втрати коштів учасниками та нівелювання впливу ризиків. Дані рис. 4 свідчать, що вибір України орієнтований саме на такий варіант.

Джерело: складено авторами.

Рис. 4. Схема контролю у системі НПЗ

Система контролю функціонування НПФ в Україні є багаступеневою й передбачає широке коло суб'єктів. Поряд із державними регуляторами захист прав учасників НПЗ і регулювання діяльності недержавних пенсійних фондів забезпечується також системою взаємного контролю суб'єктів НПЗ, контролю саморегульвних організацій і контролю з боку учасників. Зважаючи на це, важливою проблемою є налагодження системи чіткої взаємодії між контролюючими суб'єктами й оптимізація зв'язків між ними.

На нашу думку, функції держави у сфері захисту пенсійних накопичень загалом та у процесі інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів зокрема мають полягати в такому:

- контроль створення й діяльності НПФ і установ, що їх обслуговують;
- забезпечення ефективності пенсійних програм для вкладників та учасників НПФ;
- формування системи моніторингу функціонування НПФ і регулярний аналіз результатів їхньої діяльності;
- сприяння розширенню кола фінансових інструментів, придатних для забезпечення належної ефективності інвестування пенсійних ресурсів;
- надання гарантій повернення вкладникам належної їм суми пенсійних заощаджень.

Найскладнішим завданням є забезпечення балансу в дотриманні вимог динамічності і гнучкості системи регулювання з одночасним забезпеченням захисту

прав учасників пенсійних фондів. В Україні перевага надається жорсткому нормативному регулюванню НПФ на рівні законодавства, однак такий підхід ігнорує ринкові умови функціонування фінансових установ. У цьому разі науковці вважають доцільним перенесення певних регуляторних функцій із прямих норм законодавства до компетенції уповноважених органів, які б змогли забезпечити оперативне і гнучке пристосування регуляторних вимог щодо діяльності НПФ до реалій ринкових умов їхнього функціонування⁶.

Концепцією захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг в Україні визначено такі принципи побудови ефективної системи захисту прав споживачів: ефективність державного регулювання; дотримання гарантованих законом прав споживачів на захист; прозорість діяльності небанківських фінансових установ та інших суб'єктів господарювання; збалансованість інтересів суб'єктів господарювання, що надають небанківські фінансові послуги, та споживачів⁷.

Дотримання зазначених принципів і у сфері функціонування НПФ сприятиме формуванню ефективного ринку недержавного пенсійного забезпечення у країні.

Незважаючи на існуючі проблеми, система НПЗ має великі перспективи. За оцінками експертів, населення країни володіє значним інвестиційним потенціалом. Тому завданням державної політики є створення конкурентоспроможного фінансового сектору, який спроможний мобілізувати й постачати у вітчизняну економіку значні інвестиційні ресурси. За умов охоплення 30 % працездатного населення системою НПЗ щорічне збільшення пенсійних активів (без урахування інвестиційного доходу) може досягти 4 млрд грн⁸.

Із метою подальшого вдосконалення і стимулювання розвитку системи НПЗ та підвищення довіри з боку її учасників доцільно вжити таких заходів:

1. Проведення ефективної інформаційної кампанії з роз'яснення необхідності участі громадян і роботодавців у недержавному пенсійному забезпеченні. Враховуючи низький рівень обізнаності населення, ефективною в цьому контексті стане державна програма інформування громадян щодо всіх аспектів пенсійної реформи, а також можливостей і переваг участі в НПФ. Для комплексної її реалізації потрібно залучення спеціалістів Пенсійного фонду України і приватних структур, що мають відповідний досвід у цій сфері. Головну роль слід відвести державним каналам телебачення й засобам масової інформації.

2. Внесення змін до пенсійного законодавства, спрямованих на захист прав учасників третього рівня системи пенсійного забезпечення, а також надання їм

⁶ *Леонов Д.* Регулювання недержавних пенсійних фондів: міжнародні принципи та українські реалії // Ринок цінних паперів України. — 2008. — № 3—4. — С. 55—78.

⁷ Концепція захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 № 1026-р: [Електр. ресурс]. — <http://zakon.rada.gov.ua>.

⁸ *Мальований М.І.* Стан та проблеми розвитку системи недержавного пенсійного страхування в Україні: [Електр. ресурс]. — <http://udau.edu.ua/library.php?pid=1535>.

додаткових пільг і стимулів. Цього можна досягнути шляхом: прирівнювання порядку оподаткування одноразової пенсійної виплати до порядку оподаткування пенсії на визначений строк; законодавчого закріплення гарантій і механізмів першочергового повернення коштів НПФ, розміщених на депозитних рахунках у комерційних банках, що зазнали втрати ліквідності; підвищення майнових гарантій суб'єктів системи НПЗ за рахунок зростання вимог до розміру статутного капіталу адміністраторів і КУА; розширення бази для застосування штрафних санкцій із метою посилення індивідуальної відповідальності керівного складу пенсійних фондів⁹.

3. Розширення фінансових інструментів, у які НПФ можуть розміщувати пенсійні накопичення, і запровадження більш гнучких вимог до диверсифікації активів НПФ за такими напрямками:

— збільшення в структурі інвестиційного портфеля частки фінансових інструментів, що мають відповідне майнове забезпечення (забезпечені активами державні боргові цінні папери, гарантовані іпотечні облігації, іпотечні цінні папери, випущені під заставу землі й інших об'єктів нерухомості з плаваючим доходом, об'єкти нерухомості, банківські метали тощо);

— установа спрощеного порядку інвестування пенсійних коштів у цінні папери іноземних емітентів, визначені законодавством;

— забезпечення випуску та обігу середньо- й довгострокових державних цінних паперів, деномінованих у твердій валюті з фіксованим валютним доходом, передбачених для розміщення на внутрішньому фондовому ринку; боргових цінних паперів із плаваючим доходом — купоном, що враховує рівень інфляції в період, за який виплачується дохід; депозитних сертифікатів українських комерційних банків, деномінованих у твердій валюті з фіксованим валютним доходом¹⁰;

— ініціювання створення спеціальних державних пенсійних паперів з доходністю “інфляція+”, що матимуть обіг лише серед пенсійних фондів і прирівняних до них інвесторів, та концесійних (інфраструктурних) облігацій для реалізації програм державно-приватного партнерства.

4. Застосування системного підходу під час визначення основних параметрів і показників діяльності фондів, що можуть бути використані як орієнтири у процесі нагляду й регулювання ринку недержавного пенсійного забезпечення; запровадження системи публічної оцінки фінансового стану НПФ шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів та введення в дію системи розкриття інформації про недержавні пенсійні фонди.

5. Удосконалення системи державного регулювання НПФ; посилення нагляду з боку державних органів за їхньою діяльністю з метою недопущення втрати пенсійних активів; підвищення довіри населення до системи накопичувальних

⁹ Коваль О.П. Проблеми становлення накопичувальної складової пенсійного забезпечення в Україні: аналіт. доп. — К.: НІСД, 2011. — 96 с.

¹⁰ Федоренко А., Леонов Д. Інвестування пенсійних активів: проблеми захисту пенсійних накопичень // Ринок цінних паперів України. — 2003. — № 11—12.

пенсій; запровадження міжнародних стандартів інвестиційної діяльності та звітності для суб'єктів системи НПЗ.

Заслужують на увагу також пропозиції щодо переведення обов'язкового пенсійного забезпечення окремих категорій осіб до системи професійних та корпоративних пенсійних фондів шляхом прийняття Закону України “Про запровадження обов'язкової професійної пенсійної системи”, а також прийняття на рівні уряду й місцевих органів самоврядування рішення щодо обов'язкової участі в системі НПЗ підприємств державної та комунальної форм власності й державних акціонерних компаній¹¹.

Реалізація цих та інших заходів не лише забезпечить вдосконалення третього рівня пенсійної системи, а й сприятиме в майбутньому — після запровадження другого рівня — формуванню повноцінної накопичувальної системи пенсійного страхування.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що функціонування й розвиток третього рівня пенсійної системи передбачають значною мірою трансформацію суспільної свідомості в напрямі посилення особистої відповідальності громадян за рівень власного добробуту після досягнення пенсійного віку. Накопичувальні принципи передбачають свідому, добровільну участь людини в процесі заощадження коштів на майбутнє. Отже, нова пенсійна система спрямована на виховання економічної самостійності громадян у аспекті забезпечення їхнього добробуту після виходу на пенсію. Це повинно змусити громадян уже сьогодні замислитися над тим, що вони отримають після завершення своєї трудової діяльності, а також посилити їхню зацікавленість до участі в системі недержавного пенсійного забезпечення.

Формування й розвиток системи недержавних пенсійних фондів в Україні стає ключовим пунктом нового підходу до соціальної політики, що виходить із принципів субсидіарності та господарського порядку: сильна соціальна політика виявляється не в тому, щоб держава витратила дедалі більше коштів на підтримку своїх громадян, а в тому, щоб створити умови, за яких вони самостійно зможуть забезпечити собі гідне майбутнє.

¹¹ Коваль О.П. Зазнач. праця.